

Position paper erfgoed 2021-2024

Erfgoed heeft de toekomst.

inzet van de gezamenlijke provincies op een toekomstbestendig erfgoedbeleid

Met het beleidsprogramma 'Erfgoed Telt' heeft u vanaf 2018 ingezet op het voor de huidige en toekomstige generaties behouden van erfgoed, het positioneren van erfgoed in de leefomgeving van mensen en het onder de aandacht brengen van erfgoed in de maatschappij. De provincies onderschrijven deze missie en hebben er de afgelopen jaren ook aan bijgedragen. Wij denken graag mee over het erfgoedbeleid voor de komende jaren en zien op veel punten ook goede mogelijkheden om samen te werken. In deze brief doen wij enkele aanbevelingen en beschrijven we de inzet die we voor onszelf zien.

1. Blijf inzetten op de verbinding tussen erfgoed en andere opgaven

Met 'Erfgoed Telt' heeft u ingezet op het breder positioneren van erfgoed in de maatschappij en bij grote (ruimtelijke) opgaven waarvoor we samen staan. Er zijn inmiddels veel goede voorbeelden van opgaven waarbij de waarden van erfgoed richting kunnen geven voor oplossingen. De grote transformatieopgaven worden ook benoemd in de NOVI. De hierin beschreven gebiedsgerichte werkwijze, waarbij kenmerken en kwaliteiten van een gebied leidend zijn, herkennen en onderschrijven we. In de provinciale Omgevingsvisies geven we erfgoed een prominente plek. We zien veel mogelijkheden om erfgoed te verbinden aan actuele thema's, zoals klimaatadaptatie, krimp, verduurzaming, natuurinclusieve landbouw, religieus erfgoed en toerisme. Met de Erfgoeddeal wordt in de praktijk gebracht waar al lang over is gesproken: erfgoed wordt verbonden aan ruimtelijke opgaven en biedt de oplossingsrichtingen. Deze aanpak vergroot tegelijkertijd ook de betrokkenheid, doordat de projecten samenwerkingsverbanden tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen zijn. De gebiedsgerichte aanpak van erfgoedzorg maakt het ook mogelijk om te differentiëren en per regio de opgaven en passende maatregelen te kiezen. We zien grote verschillen in opgaven: krimp, leegstand, droogte en stedelijke inbreiding zijn allemaal voorbeelden van opgaven die zich heel divers voordoen. Aandacht voor de regionale schaal is geboden, zodat erfgoed verbonden wordt aan en inspiratie biedt voor regionale opgaven. Naast erfgoedbehoud worden andere opgaven verder geholpen én wordt erfgoed in de leefomgeving beter gepositioneerd. We gaan graag met u verder op deze ingeslagen weg, om ook de komende jaren te komen tot succesvolle samenwerkings- en verbindingprojecten. Voortzetting en doorontwikkeling van de Erfgoeddeal zien we als een kansrijke mogelijkheid om, samen met het Rijk, te blijven investeren.

2. Houd (financiële) aandacht voor de restauratie van rijksmonumenten

De nauwe samenwerking tussen het Rijk en de provincies bij de restauratie van rijksmonumenten is zeer waardevol gebleken. Sinds de afspraken hierover in 2012 hebben wij jaarlijks een bedrag van 20 miljoen euro ontvangen in het Provinciefonds en

dit gezamenlijk ruimschoots gematcht. Hiermee hebben we samen al vele restauraties mogelijk kunnen maken. Tegelijkertijd zien we als provincies, mede door de Monumentenmonitor die we allen laten uitvoeren, dat de restauratieopgave nog altijd fors is. Leegstand vormt een bedreiging voor de onderhoudsstaat van veel monumentale gebouwen en de komende jaren zullen veel kerken en boerderijen een onzekere toekomst tegemoet gaan. Er is blijvende inzet en investering nodig om de onderhoudsstaat van rijksmonumenten op peil te houden. Grote en veelal meerjarige restauratieopgaven vormen en specifiek aandachtspunt dat om samenwerking tussen overheden vraagt.

3. Actualiseer en bevestig de bestuurlijke afspraken tussen Rijk en provincies

In 2012 hebben het Rijk en alle provincies afspraken gemaakt over hun gezamenlijke inzet op het behoud van rijksmonumenten. We zijn tevreden over deze afspraken, maar zien op onderdelen nog verbeterpunten voor zowel onszelf als de rol van het Rijk. Het belangrijkste aandachtspunt betreft de grote restauratieopgaven, waarover we het volgende willen meegeven

Streef naar een meerjarenprogramma (inclusief budget) met de provincies voor de gezamenlijke aanpak van grote restauratieopgaven. In een aanvulling op de gemaakte bestuurlijke afspraken is hiertoe in 2016 een aanzet gedaan die tot op heden nog geen gedegen vervolg heeft gekregen. Tegelijkertijd zien we dat er nog altijd veel restauratieopgaven zijn die te groot van omvang zijn voor het reguliere provinciaal erfgoedbudget. We stellen voor om in kaart te brengen welke opgaven het betreft en gezamenlijk een meerjarenprogramma op te stellen waarin we prioriteren en budget vrijmaken voor een gezamenlijke aanpak. Dit biedt ook helderheid en zekerheid voor eigenaren om gefaseerd te investeren in hun monumenten, waardoor cofinanciering beter te realiseren is.

4. Behoud de brede blik en inzet op erfgoed

Met 'Erfgoed Telt' is bevestigd dat erfgoed verbonden is aan vele opgaven en impact heeft op onze samenleving. Er zijn veel koppelingen gelegd en mooie projecten ontstaan de afgelopen periode. Tegelijkertijd zien we als provincies dat er ook veel op ons en onze maatschappij afkomt. Zo zullen hulpvragen rondom religieus erfgoed toenemen, zal het verduurzamen van monumenten voorlopig nog niet klaar zijn en zijn herbestemming, vakmanschap en archeologie onderwerpen die blijvend van aard zijn. Ook de aandacht voor de vele vrijwilligers die werkzaam zijn in het brede erfgoed domein blijft van groot belang. We pleiten daarom voor de voortzetting van deze brede benadering van erfgoed en verkennen graag op welke punten we als provincies met u samen kunnen optrekken om het brede erfgoedveld nog sterker te positioneren en toekomstbestendiger te maken.

Gezamenlijke inzet van provincies voor nieuw erfgoedbeleid en instrumentarium

1. Monitoring staat van onderhoud rijksmonumenten: Monumentenmonitor

Na een gezamenlijke investering in de opzet van monitoring van rijksmonumenten met de

RCE¹, nemen provincies vanaf 2018 de structurele kosten voor hun rekening en rapporteren over het restauratievolume aan Provinciale Staten. De monitoringsgegevens benutten we voor beleid en delen we met het Rijk ten behoeve van de landelijke Erfgoedmonitor.

2. Ondersteuning gemeenten en monumenteigenaren

Gemeenten staan aan de lat om erfgoed te positioneren bij de uitrol van de Omgevingswet en in de nieuw te vormen Omgevingscommissies. We zullen de provinciale steunpunten voor monumenten en archeologie inzetten om meer systematisch te onderzoeken wat gemeenten nodig hebben om hun taak te kunnen vervullen en zorgdragen voor ondersteuning. We willen graag, samen met het Rijk, komen tot een omschrijving van de verplichte expertise die nodig is op het gebied van monumentenzorg in de Omgevingscommissies. Ook met andere instrumenten dan de steunpunten helpen provincies gemeenten en monumenteigenaren bij hun erfgoedzorg. Zij brengen kennis in ten behoeve van gemeentelijke ruimtelijke plannen en omgevingsvisies, door rechtstreeks contact en door handreikingen als databases met cultuurhistorische informatie. Diverse door provincies ondersteunde lokale platforms, monumentenwachten en erfgoedhuizen denken actief mee met gemeenten over hun erfgoedbeleid en met eigenaren over restauratie, herbestemming en verduurzaming van monumenten.

3. Verduurzaming van monumenten

Met 'Erfgoed Telt' heeft u ingezet op duurzaamheid, zowel in object- als in gebiedsgerichte aanpak. We onderschrijven deze ambitie. Als provincies stimuleren we dat monumenten- en energiedoelen met elkaar worden verbonden, zodat de rijksmonumenten profiteren van programma's voor duurzaamheidsmaatregelen en erfgoedopgaven gekoppeld worden aan duurzaamheidsdoelen.

4. Participatie en draagvlak

Toekomstbestendig erfgoedbeleid draagt bij aan breed gedeelde maatschappelijke doelen. Daarbij is op zijn minst draagvlak en op zijn best participatie van de bevolking gewenst. Provincies zijn zich daarvan bewust en zetten zich daarvoor in. In de uitvoering van gebiedsgericht beleid is het creëren van draagvlak meestal al ingebakken in het proces. Maar ook ten behoeve van andere beleidskeuzes – bijvoorbeeld de verdeling van erfgoedsubsidies – zoeken provincies de verbinding met lokale wensen, bijvoorbeeld in de Erfgoedtafels van de provincie Zuid-Holland. Provincies leggen in hun erfgoedbeleid ook de nadruk op het belang van beleefbaarheid: zonder beleving en (h)erkenning van de waarde van erfgoed is het gedoemd te verdwijnen. We zetten daarom ook in op het benutten van erfgoed en op publieksbereik, bijvoorbeeld door openstelling van monumenten te stimuleren en digitale platforms te creëren voor het delen van verhalen over erfgoed.

Erfgoed heeft de toekomst. Daar gaan we voor!
